

Ewa Dybowska, *Wychowawca w pedagogice ignacjańskiej*, Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Kraków 2013, ss. 399

Na rynku wydawniczym pojawiła się interesująca publikacja autorstwa Ewy Dybowskiej, która wpisuje się w naukową dyskusję wokół wychowania. Autorka przedstawiła model wychowawcy zakorzeniony w pedagogice ignacjańskiej i praktyce szkolnictwa jezuickiego, wskazując na rolę i miejsce wychowawcy w procesie wychowania, jego kompetencje oraz na specyficzną metodykę pracy. Zarysowała sylwetkę pedagoga, który jest w stanie sprostać trudnym zadaniom wynikającym ze złożonej, wymagającej i często dzisiaj „niegościnniej” rzeczywistości.

Recenzowana książka *Wychowawca w pedagogice ignacjańskiej* należy do nurtu prac pedagogicznych, które w duchowości i religii odnajdują źródła w poznawaniu, interpretowaniu i kształtowaniu rzeczywistości wychowawczej. Nawiązuje ona do pedagogiki ignacjańskiej, która poszukiwała i poszukuje kategorii pojęciowych oraz zasad wychowania w Ćwiczeniach duchowych Ignacego Loyoli (1491-1556) – założyciela zakonu Jezuitów. Pedagogika ignacjańska zrodziła się „z podstawowego pragnienia św. Ignacego, jakim było pragnienie pomagania ludziom, aby w ten sposób umożliwić jak największej liczbie osób odkrywanie pełni swojego człowieczeństwa w nigdy niekończącym się dążeniu do doskonałości” (s. 15), a dzisiaj wciąż się rozwija i jest aktualna, „bo chce i podejmuje próbę odpowiedzi na wyzwania współczesnych czasów. Pedagogika ignacjańska pozwala bowiem człowiekowi rozwinąć się w całej jego pełni. Nie podaje gotowych rozwiązań, ale uczy sztuki rozeznania – szukania prawdy i podejmowania trafnych decyzji. Można pokusić się o twierdzenie, że słuszność i skuteczność takich rozwiązań i podejmowanych oddziaływań wychowawczych znajduje potwierdzenie w historii szkolnictwa jezuickiego i wielowiekowej tradycji korzystania z modelu pedagogiki zaproponowanej przez [...] – Ignacego Loyolę”¹.

Cztery obszernie rozdziały oraz wstęp, zakończenie, bibliografia i indeks osób wyznaczają strukturę rozprawy, tworząc spójną i logiczną całość. Rozdział pierwszy, zatytułowany *Teoria wychowawcy – stan badań*, zawiera analizę ważniejszych pojęć, będących fundamentem pracy, ponadto historię i aktualny stan badań z zakresu pedeutologii.

¹ B. Topij-Stempińska, *Geneza pedagogiki ignacjańskiej*, [w:] *Pedagogika ignacjańska. Historia, teoria, praktyka*, red. A. Królikowska, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010, s. 104-105.

W rozdziale drugim, o znamienym tytule *Doświadczenie wychowawcze Ignacego Loyoli jako podstawa ignacjańskiej pedeutologii*, autorka zapoznaje czytelnika z osobą Ignacego Loyoli. Opisuje sylwetkę przyszłego świętego z różnych perspektyw procesu wychowania. W pierwszej kolejności, gdy Ignacy sam był wychowankiem i podlegał różnym oddziaływaniom wychowawczym, w tym mocno akcentował, że był „wychowywany przez Boga”. Kolejna perspektywa to doświadczenia Loyoli jako wychowawcy innych, mające zasadnicze znaczenie dla ignacjańskiego systemu wychowawczego. W ostatniej części E. Dybowska opisuje, w jaki sposób ignacjański charyzmat, po śmierci Ignacego, stosowany jest w działalności wychowawczej.

Charyzmat ignacjański, zdaniem autorki, stanowiący podstawę oddziaływań wychowawczych, obejmuje zasadę *praesupponendum*, czyli ignacjańską zasadę życzliwości i zrozumienia, nazywaną też regułą porozumienia i dialogu (por. s. 165), zasadę *tantum quantum*, która jest wzmocniana zasadą obojętności (zwaną świętą obojętnością) oraz zasadą *magis* (s. 170, 173), a towarzyszy temu *caritas discreta* (miłość, która potrafi mądrze rozróżniać, co w danej chwili jest najlepsze) oraz swoiste ignacjańskie rozeznanie (por. 178-179).

Rozdział trzeci (*Źródła dla badań pedeutologicznych w pedagogice ignacjańskiej*) zawiera analizę materiałów źródłowych dotyczących wychowawcy w pedagogice ignacjańskiej. W pierwszej kolejności dokonano refleksji nad pismami św. Ignacego, następnie nad pismami i dokumentami tradycji jezuickiej, gdzie szczególne miejsce zajmuje *Ratio Studiorum*, by zakończyć tę analizę na dostępnych współcześnie dokumentach dotyczących pedagogiki ignacjańskiej, „które w swoich założeniach nawiązują z odnowioną energią do ignacjańskiego charyzmatu w dziedzinie wychowania, umożliwiając tym samym przełożenie ignacjańskich zasad wychowania i nauczania nie tylko na sytuację w szkołach i ośrodkach prowadzonych przez jezuitów, ale także każdej instytucji wychowawczej, która w swojej pracy edukacyjnej chce się kierować założeniami pedagogiki ignacjańskiej” (s. 26).

W rozdziale czwartym zatytułowanym *Wychowawca ignacjański*, autorka, bazując na wcześniej przedstawionych założeniach, przybliża i charakteryzuje sylwetkę wychowawcy w pedagogice ignacjańskiej, potrafiącego „kochać i służyć we wszystkim” (s. 176), „być dla innych” (s. 368). Wychowawca w perspektywie pedagogiki ignacjańskiej, która jest pedagogiką wolności i osobistej kreatywności², potrafi zatroszczyć się o wychowanka i jego potrzeby, ale także o siebie, znajdując w tym jedność i spójność. Co ważne, to nie tylko wysokiej klasy specjalista, dokonujący właściwej interpretacji własnej roli zawodowej i rozumiejący istotę pracy pedagogicznej, ale przede wszystkim osoba otwarta na transcendencję i „dzięki temu staje

² Por. J. Augustyn, *Ćwiczenia duchowne jako podstawa pedagogiki ignacjańskiej*, [w:] *Pedagogika ignacjańska*, dz. cyt., s. 20.

się osobą duchową, co stanowi alternatywę dla powierzchowności, obecnie proponowanej człowiekowi przez ponowoczesność” (s. 368).

Autorka, opisując model wychowawcy ignacjańskiego, wskazuje na jakość i źródła kształtowanej relacji między wychowankiem a wychowawcą, podkreśla wzajemne odniesienia i wspólne poszukiwanie najpełniejszej drogi do prawdy oraz pełnego odkrywania i realizowania swojego człowieczeństwa w procesie wychowania (por. s. 16). By mogło się to dokonać, wychowawca sam nieustannie musi troszczyć się o swoje wychowanie, podejmować odważnie proces samowychowania, stając się tym samym wychowawcą samego siebie. „Taka postawa pozwala pamiętać, że wychowawcą nie jest się «naznaczonym» raz na zawsze, ale wychowawcą [...] staje się każdego dnia w duchu ignacjańskiego *magis*” (s. 268).

Reasumując, należy stwierdzić, że wychowawca ignacjański, ukazany w recenzowanej pozycji, to osoba, która pomaga innym stawać się coraz bardziej człowiekiem we wszystkich wymiarach, a również sama nie przestaje troszczyć się o swoje człowieczeństwo. Dokonuje tego przy wykorzystaniu ignacjańskich metod, technik i środków wychowania.

Publikacja *Wychowawca w pedagogice ignacjańskiej* adresowana jest do studentów kierunku pedagogika przygotowujących się do pracy w charakterze wychowawcy oraz współczesnych pedagogów, by mogli być coraz bardziej skuteczni w procesie wychowania młodego pokolenia, przybliżając wychowanków do prawdy, obiektywnej wiedzy, dzięki której w odpowiedzialny sposób będą wybierać jak najlepsze dla siebie rozwiązania dla uzyskania lepszej jakości życia i doskonałości swojego człowieczeństwa. Pozycję tę można zatem polecić nie tylko w celach poznawczych, ale także w celu formacyjnym, by dokonać refleksji nad własną koncepcją realizowanej drogi wychowawczej.

Recenzowana książka stanowi cenne uzupełnienie, niezapisanej w pełni do tej pory w polskiej literaturze pedagogicznej, karty o wymiarze chrześcijańskim, dotyczącej teoretycznego i praktycznego aspektu ignacjańskiego charyzmatu wychowawczego, stanowiącego fundament pedagogiki ignacjańskiej. Można bowiem odnaleźć bogatą bibliografię dotyczącą historii szkolnictwa jezuickiego w Polsce i na świecie. Natomiast zagadnienia pedagogiki ignacjańskiej są podejmowane przez naukowców niezwykle rzadko, zwłaszcza jeśli chodzi o model wychowawcy.

Należy dodać, że książka została wydana bardzo starannie w serii *Biblioteka pedagogiki ignacjańskiej* przez Wydawnictwo WAM i zaopatrzona w ciekawą, choć skromną okładkę.

Anna Błasiak
Akademia Ignatianum, Kraków